

РЕЦЕНЗИЯ

**на дисертационния труд на докторант Наталия Сотирова-Милчева –
„Българо-гръцки лексикални хибриди (Съществителни имена)“,
за получаване на образователната и научна степен ДОКТОР по
професионално направление 2.1. Филология, научна специалност *Общо и сравнително езикознание (Балканско езикознание)***

Научен ръководител: проф. д-р Ив. Кочев

Наталия Сотирова-Милчева е родена в Благоевград през 1978 г. В Югозападния университет „Неофит Рилски“ тя завършва магистърска степен на българска филология и втора специалност – новогръцки език (2001 г.). От 2006 г. Н. Сотирова преподава гръцки език във Филологическия факултет на същия университет – първо като хоноруван асистент, а след това (от 2010 г.) и като редовен асистент. През 2014 г. тя е зачислена като редовен докторант към Катедрата по етнология и балканистика по научната специалност „Общо и сравнително езикознание (Балканско езикознание)“ с научен ръководител проф. д-р Иван Кочев. Член е на Дружеството на неоелинистите в България и на Центъра в подкрепа на дейността на преподавателите по гръцки език като чужд – „Φρυκτορίες“ (Phryctories). Докторант Сотирова-Милчева е участвала в три научни проекта с национално значение.

Дисертационният труд е с общ обем 190 страници и включва следните основни части: I част: *Увод* (с. 3 – 23); II част: *Словообразователен анализ на българо-гръцките хибридни формации* (с. 23 – 137); III част: *Обобщение* (с. 138 – 159); *Използвана литература* (в това число и лексикографските източници) (с. 160 – 170) и две *Приложения* (с. 171 – 190).

В **Увода** авторката, въз основа на други изследвания и напълно уместно, е разгледала въпроса за гръцките заемки в българския език (с. 3 – 14). Тя обръща внимание на *етапите* на лексико-морфологичното заимстване на гръцките думи в нашия език – морфологичната адаптация и словообра-

зувателната асимилация. По-нататък Н. Сотирова представя *целта* („да се извърши словообразователен анализ и класификация на субстантивните българо-гръцки хибриди“, с. 14), *задачите* (основната от които е „да се разкрие производителността на гръцките заемки на българска почва, като се очертае обхватът на асимилацията, т.е. хибридизирането им“, с. 14) и *методологията* на изследването (анализът „се базира както върху словообразователната теория на чешкия лингвист М. Докулил..., така и върху първичния етимологичен анализ, чрез който непрозрачната гръцка основа става ясна“, с. 16). В края на уводната част Сотирова обяснява подробно начина на представяне на езиковия материал при словообразователния анализ, а също така посочва и източниците, от които е ексцерпирала названията.

Тук трябва да се отбележи, че изборът на тема е много сполучлив. Въпреки многобройните изследвания на гръцките заемки в българския език, които и докторант Н. Сотирова е посочила в Увода, хибридните названия, съставени от гръцка основа и български суфикс, досега не са анализирани в словообразователно отношение. Положителна страна в труда е използването на комбиниран синхронен и диахронен метод на изследването. Това позволява, от една страна, да се разкрият отношенията на мотивираност, които съществуват между съществуващите в езика еднокоренни названия, а от друга страна, да се посочат гръцките думи, които са послужили като основи за образуване на хибридите. Чрез подходящи схеми докторантката представя многобройните деривации на българо-гръцките субстантивни формации, които са възникнали на домашна почва. Особено впечатляващо е етимологично-словообразователното гнездо на гръцката глаголна заемка *сòсам//сòсвам*, която включва над 20 новообразувания при различните части на речта (с. 12).

Втората част е централна за дисертационния труд, тъй като в нея авторката е направила словообразователен анализ на българо-гръцките хиб-

ридни формации. Класификацията е направена по словообразователни типове, които, в зависимост от ономаσιологичните отношения между базиса и признака и вида на граматичната основа, са разпределени в 12 словообразователни категории. Всяка от тях включва 1) теоретична характеристика, 2) анализ на формации с нееднозначна интерпретация, 3) класификация по словообразователни типове и 4) изводи. Последователността на категориите е съобразена с трите начина на словообразуване. Първо са разглеждани мутационните формации (*nomina agentis*, *nomina actoris*, *nomina attributiva*, имената за носители на субстанциално отношение, *nomina loci* и *nomina instrumenti*), следват транспозиционните (*nomina actionis*) и накрая са модификационните (*nomina deminutiva et meliorativa*, *nomina augmentativa et pejorativa*, *nomina collectiva et singulativa* и *nomina mota*). По традиция префиксните образувания се анализират след суфиксалните.

В рамките на словообразователните типове названията допълнително се диференцират в зависимост от: 1) граматичния род (мъжки, женски и среден род), 2) словообразователната структура (прости и сложни облици) и 3) характера на форманта (основен суфикс и разширени наставки). Където се налага, материалът се разделя и в подкатегории (*nomina attributiva*, имена за носители на субстанциални отношения, *nomina actionis et resultativa*, *nomina deminutiva et meliorativa*, *nomina augmentativa et pejorativa* и *nomina collectiva et singulativa*).

Изводите към всяка от категориите включват: 1) относителна количествена характеристика на хибридните формации; 2) данни за продуктивността (състава и обема) на различните словообразователни типове по граматични родове; 3) информация за междусуфиксната конкуренция в рамките на една категория; 4) обобщение на причините за преливността на ономаσιологичните отношения, поради които названията могат да бъдат интерпретирани нееднозначно.

Анализът на Сотирова е прецизен, а изводите са онагледени с подходящи примери. Названията в словообразователните типове следват азбучната подредба. Всяко от тях е обяснено в синхронен план чрез изреченска парафраза, в която е обособена вътрешната форма на облика. В диахрония е посочена гръцката дума, която стои в основата на наименованието, и нейното лексикално значение в гръцкия език.

Широко място в работата е отделено на преливността на ономасиологичните отношения, поради която някои от българо-гръцките хибриди стоят на границата с други словообразователни категории. При всички отбелязани примери авторката обяснява причините за тази нееднозначност в тълкуването. Основно преливността се дължи на: 1) многозначност на мотивацията; 2) различна акцентировка, която може да се постави върху единия от двата компонента на ономасиологичната структура (базиса и признака); и 3) целенасочеността, която е допълнителен елемент към основното ономасиологично отношение в някои категории.

Представеният в изследването разбор показва ясно, че вследствие на многовековните връзки между българи и гърци в езика ни (книжовен и диалектен) навлизат множество гръцки думи (от различни сфери на обществения живот), които, веднъж заети, стават основа за формирането на нови лексеми с помощта на словообразователните средства (форманти) на българския език.

В тази част препоръчвам на авторката да унифицира представянето на словообразователните типове. В определени случаи те са класифицирани според разширените суфикси, с които се реализира формантът (с. 103). Добре е навсякъде езиковият материал да се групира според основната наставка, а дериватите да намерят място в рамките на типа.

В **Обобщението** са посочени резултатите от словообразователния анализ на хибридите с гръцка основа в българския език. Важна е тезата, че „голямата част от гръцките заемки не само че образуват цели етимологич-

но-словообразователни гнезда, но и мотивират (вече на българска почва) други производни названия“ (с. 139). Това твърдение е илюстрирано с няколко схеми, които разкриват богатството на синхронните словообразователни връзки на хибридите *скандал*, *пипер*, *даскал* и др. Според анализа най-добре представени откъм езиков материал са словообразователните категории *Nomina diminutiva et meliorativa*, *Nomina actionis et resultativa*, *Nomina instrumenti*, *Nomina actoris* и *Nomina mota*. Най-малко формации включват категориите *Nomina collectiva et singulativa*, *Nomina augmentativa et pejorativa* и Префиксни образувания. „Формантите, с които се образуват субстантивните хибриди са доста разнообразни, а словообразователните типове в рамките на една категория са с различен обем“ (с. 145). Н. Сотирова посочва формантите, които участват в изграждането на словообразователни модели (словообразователни типове от различни категории). Такива са например наставките *-ник*, *-ец*, *-ар*, *-ин* (за мъжки род), *-ка*, *-ица*, *-ина* (за женски род), *-ище* и *-ство* (за среден род). Обобщения са направени още за 1) причините за преливността между отделните категории, 2) за конкуренцията на суфиксите и 3) за разпространението на гръцките заемки, с които се образуват хибриди, в различните тематични области на българския език (човешки взаимоотношения, професии, околна среда, растителен и животински свят, абстрактни названия за качества и състояния и др.).

В **Използвана литература** са посочени 131 заглавия на трудове, повечето от които (съвсем естествено) са свързани с проблемите на словообразуването (основно в българския език) и заемането на думи от гръцкия в българския език през различните периоди от неговото историческо развитие. Списъкът се допълва от изследвания по история на българския език, българска диалектология и др. Преобладаващата част от трудовете са на български език, налице са и няколко работи на руски, полски, чешки и гръцки език. Повечето от тях са цитирани в дисертацията на Н. Сотирова.

Към литературата са повторени и 13-те лексикографски източника, от които е ексцерпиран езиковият материал.

В края на работата са поместени две **Приложения** – първото съдържа „индекс на анализирани в работата хибридни формации“. Второто приложение представлява „обратен индекс по словообразователни модели“. За улеснение при търсене в дисертацията към всяка от думите са посочени страниците, където може да се види анализът на формацията.

Общата оценка за дисертацията на Наталия Сотирова е положителна. Авторката се е справила с нелеката, но интересна задача да ексцерпира, класифицира и анализира българо-гръцките хибриди в българския език. Тази задача е приносна както за лексикологията и лексикографията, така и за историята на българския език и българската диалектология. Изводите са точни и отразяват напълно направената класификация и езиковия анализ в изследването. Положителна страна в работата е старанието на авторката да онагледява с подходящи примери и схеми езиковите факти при изложението на материала.

Препоръчвам на Н. Сотирова да подготви и в скоро време да публикува дисертационния си труд, за да може да получи по-широка популярност сред езиковедите българисти в страната и в чужбина.

Авторефератът (56 стр.) отразява точно основните моменти от съдържанието на дисертационния труд. Приносите, които са представени в приложението, са действителни.

Към публикационната дейност на докторант Наталия Сотирова се отнасят и 7 статии. Две от тях са отпечатани в реферирани списания – „Езиков свят“ (CEEOL, Ulrich) и „Балканско езикознание“ (Erich); една е под печат в сборника от Третия конгрес на неоелинистите от балканските страни, а останалите са публикувани в сборници от различни научни форуми. Докторантката е изнесла общо 5 доклада на научни конференции, два от които са на гръцки език в чужбина (Гърция и Румъния).

В заключение може да се каже, че в дисертационния труд “Българо-гръцки лексикални хибриди (Съществителни имена)” и съпътстващите го публикации докторантката е извършила огромна по обем изследователска и класификационна работа. Анализите и изводите са прецизни, а езикът е правописно и стилово издържан. Поради това ще гласувам положително за присъждането на образователната и научна степен „Доктор“ на Наталия Сотирова-Милчева.

Благоевград,

30.11.2016 г.

Рецензент:

/Доц. д-р Лъчезар Перчеклийски/